

Represaliat: **FERMÍN GARGALLO GARGALLO**

PARAULES CLAU:

Batallons Disciplinaris de Soldats Treballadors, servei militar franquista, treball forçat, Tribunal de Responsabilidades Políticas

Fermín Gargallo Gargallo va néixer a Mosqueruela el 7 juliol de 1919. Els seus pares, Francisco Gargallo Benages i Maria Gargallo Gil, van decidir venir a viure a Olesa de Montserrat l'any 1930, acompanyats pels seus fills: la Fidela, el Fermín i la Francisca. La família procedia de La Estrella, un petit nucli de població del municipi de Mosqueruela. A Olesa ja va néixer el més petit dels fills, el Josep.

Es va casar amb Juana Moreno Torres, nascuda el 1928 a Mojàcar. A l'any 1950 vivia al Carreró del Nord, núm. 1, amb la seva esposa, mare i el seu germà Josep. El Fermín era peó i, entre d'altres feines, va estar treballant a les aigües, en la construcció dels pous (als afores d'Olesa, en la carretera de les Carpes). Més endavant treballà al sector tèxtil.

El Fermín es separà. Beatriz Flores Montoya, serà després la seva parella amb qui tingué una filla, la Juanita. La Beatriz, nascuda a Mojàcar el 1917, era vídua i tenia dos fills, el Bartolomé i el Fernando Grima Flores.

El Fermín amb la Beatriz i la seva filla Juanita. Arxiu familiar

Al 1970 vivien en un pis al barri de Sant Bernat (aleshores es deia Grupo 25 Enero).

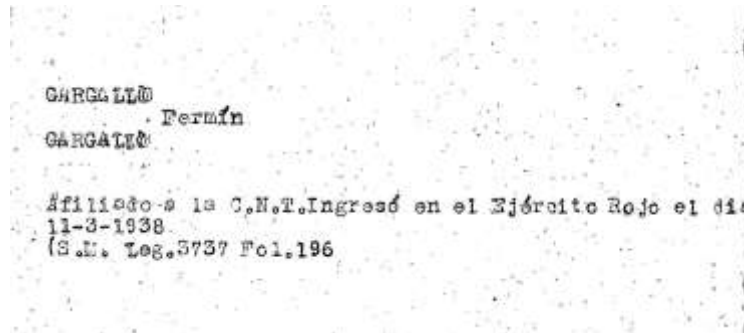
El Fermín estava afiliat a la CNT- FAI i s'allistà a l'Exèrcit republicà durant la Guerra Civil, per això fou objecte de persecució i repressió.

Des de mitjans de l'any 1939 fins al mes de novembre de 1942, va estar primer pres en un camp de concentració a Astúries, després fou acusat de rebel·lió i

empresonat¹, encara que poc temps, i posteriorment, obligat a realitzar treballs forçats.

La seva germana, la Fidela, també va ser represaliada i condemnada a 15 anys i un dia de presó.²

El Fermín es va allistar com a voluntari a l'Exèrcit republicà l'11 de març de 1938.

Font: Archivo Histórico Nacional

Els anys de la guerra. Arxiu familiar

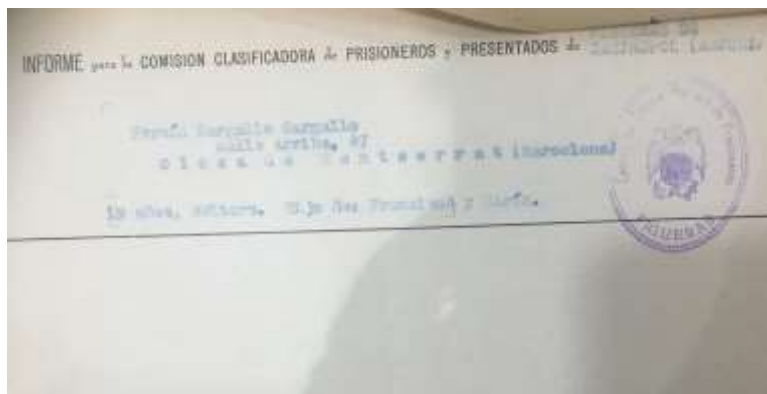
¹ Dueñas assenyala que primer va estar a la presó d'Oviedo i després a la de Barcelona. DUEÑAS, Oriol (2007), *La Violència d'uns i altres. La repressió de la guerra i la postguerra 1936-1945: el cas d'Olesa de Montserrat*. Publicacions Abadia Montserrat. Col·lecció Abat Oliva núm. 277, annexos 2.

² Es pot trobar més informació de la Fidela Gargallo en aquest mateix web.

Segons testimoni del seu germà Josep³, va estar a la batalla de l'Ebre d'on en va sortir, per sort, viu:

Va tornar perquè, per sort, un dels oficials, li va dir al Fermín: ¿Dónde vas? Tu te quedas aquí. I ell no es va moure I l'altre que va passar, pum, el van disparar.

Poc temps abans de finalitzar la Guerra Civil, el Fermín es va exiliar⁴. És possible que formés part de les tropes de l'Exèrcit republicà que es van batre en retirada cap a la frontera francesa als darrers dies de la guerra. Pocs mesos després, retorna de l'exili però és internat a Astúries, al camp de concentració de Figueras de Castropol⁵, el mes de maig de 1939⁶. Aleshores només tenia 19 anys.

Camp de Figueras de Castropol. AHMO

La família del Fermín marxà cap a França pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes a Olesa de Montserrat. Quan la mare d'aquest va tenir notícies que el seu fill es trobava a Espanya va voler tornar. Segons el nostre testimoni:

Ell va estar a Astúries. Quan la mare va saber on era, va demanar de tornar de França. I, mira, quan vam venir n'hi va haver per tots.

---

³ Entrevista a Josep Gargallo Gargallo, 15 de febrer de 2020, dins dels Projecte: *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

⁴ MONTBLANC LASAGA, Joan (2019) *L'empresonament franquista al Baix Llobregat 1939-1960*. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, pàg 345

⁵ Aquest camp es va obrir l'estiu de 1937 per internar els presoners de guerra de l'Exèrcit republicà i va estar actiu fins a l'any 1943. A partir de l'octubre de 1939 s'hi van internar familiars i suposats col·laboradors de la guerrilla antifranquista. La majoria dels presoners no eren combatents, sinó les dones, mares, filles, germans dels guerrillers. Citat a HERNÁNDEZ DE MIGUEL, Carlos. *Los campos de concentración de Franco: sometimiento, torturas y muerte tras las alambradas*. Penguin Random House, Grupo Editorial.

⁶ DUEÑAS, Oriol (2007) Op. cit., annexos 1.

(...) Ell estava sol, no tenia res, no tenia ningú. (...) ell només demanava uns pantalons vells per poder-se canviar... anaven despullats i la mare feia tot el possible per enviar-li roba o el que necessités.

El Fermín va patir un consell de guerra on és acusat de rebel·lió i condemnat a sis mesos i un dia de reclusió menor⁷ ja que quan van succeir els fets pels quals se l'acusava tenia menys de 18 anys. El Tribunal va considerar com a atenuant en dictar sentència el ser menor d'edat tal com establí el número 3 de l'article 9 del Codi Penal Ordinari fet que implicava un rebaix de la condemna que inicialment li correspondria.

Entrà a la presó Model el 3 de febrer de 1940 i en sortí el 23 de setembre de 1940⁸.

El meu germà mateix va venir que estava tot ple com de sarna, que venia de la presó i per curar-se, i tot plegat, res de res...

En sortir de la presó, el Fermín retorna a Olesa amb la seva família, però aleshores és mobilitzat per fer el servei militar ja que el règim franquista no va reconèixer la mili que havien fet els joves sota el govern de la República durant la Guerra Civil.

Segons el nostre testimoni⁹:

Al meu germà no tenien causa per donar-li tampoc, i a la meua mare, la Guàrdia Civil li deia: Su hijo no ha hecho nada. I el van enviar cap a casa. Un dia es va presentar a casa ja que l'havien deixat anar. Llavors el van agafar per quintes i: A tornar a passar gana! I els papers que li havien d'arreglar no van sortir fins que es va llicenciar.

L'ordre ministerial del 22 de desembre de 1939 va fixar les bases del nou servei militar franquista que establí la mobilització de les lleves del 36 al 41 que eren les que havien participat en la Guerra Civil. D'aquesta manera es mobilitzaven milers de joves que havien de tornar a fer la mili. El règim es volia assegurar que servien a la pàtria com calia, sota l'adoctrinament franquista.

Tots els joves mobilitzats havien de ser prèviament classificats segons la seva actuació abans i durant el *Glorioso Movimiento Nacional*. Aquesta classificació la

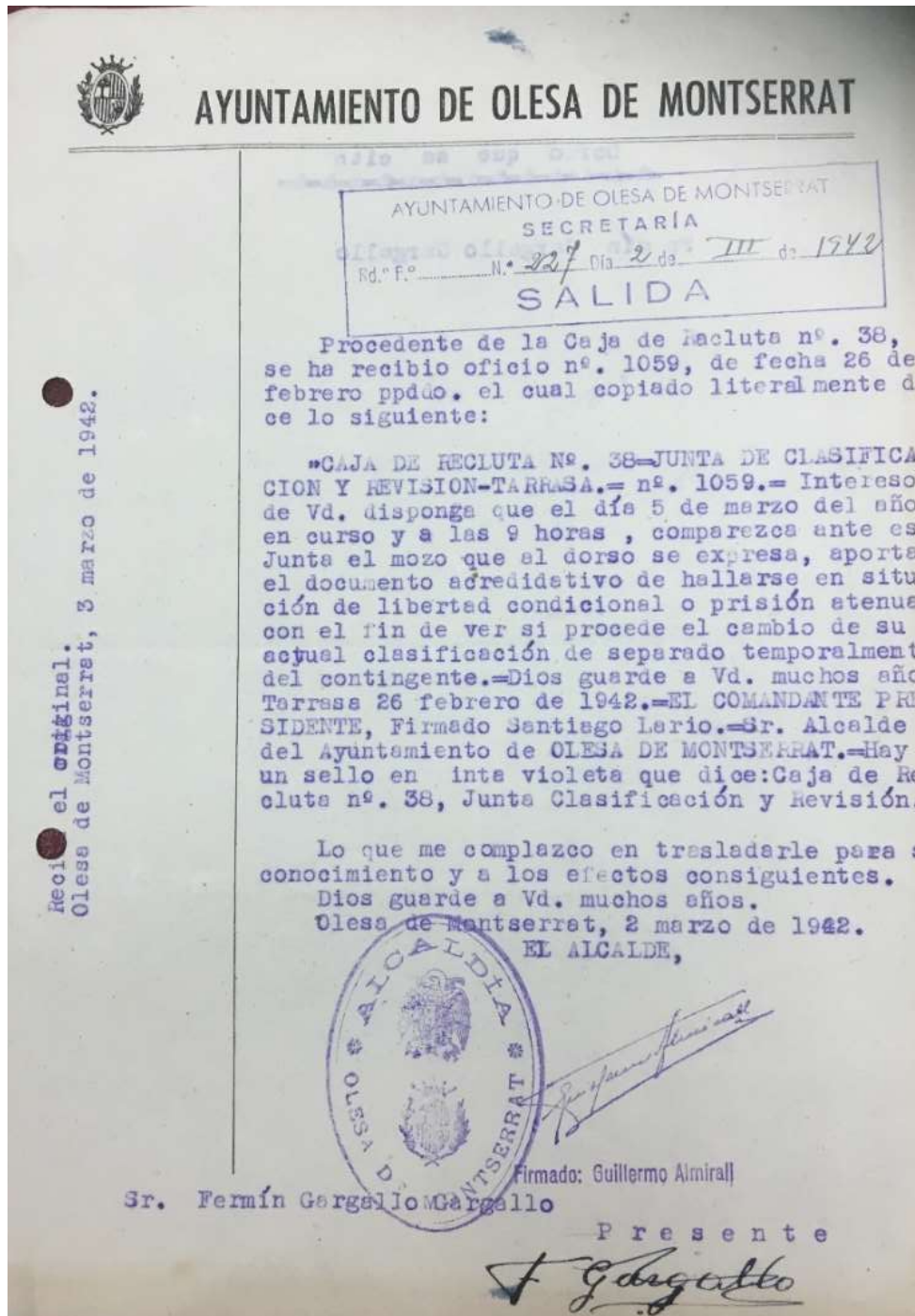
---

⁷ Dueñas, op. cit, annexos 2, assenyala que és condemnat a 6 anys i un dia de presó i que és menor de 18 anys. A Montblanc (op. cit.) i al Llistat de reparació de víctimes del franquisme de l'Arxiu Nacional de Catalunya (fons de la presó Model) el Fermín és condemnat a 6 mesos i un dia de presó.

⁸ Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer. Llista de reparació de víctimes del franquisme (1938-1978) segons la Llei 11/2017. Arxiu Nacional de Catalunya (fons de la presó Model).

⁹ Entrevista a Josep Gargallo Gargallo.

portaren a terme les autoritats franquistes locals –alcalde, un representant de la Falange y de las JONS, un altre de la Guàrdia Civil– que remetien els seus informes a las Cajas de Reclutas.

L'alcalde comunica al Fermín que s'ha de presentar a la Caja de Reclutas amb el document que acredita que es troba en llibertat condicional o presó atenuada per tal de ser classificat. Font: AHMO

272

Adjunto plácese remitirle para ser unida al expediente del mozo del reemplazo 1940 cupo de esta villa, FERMÍN GARGALLO GARGALLO, certificación del Juzgado Militar nº 1 de Tarraza sobre la situación de dicho mozo y que ha de justificar la clasificación de SEPARADO DEL CONTINGENTE acordada por la Corporación municipal en el acto de la revisión de exenciones.

Dios guarde su vida muchos años.

OLESA DE MONTECAT a 11 de marzo 1942.

EL ALCALDE,

A. I. Sr. Comandante Jefe de la Junta de Clasificación y Revisión de la Caja de Recluta número 38 TARRASA

L'alcalde envia a la Junta de Clasificación de reclutas el certificat que justifica la classificació del Fermín. Font: AHMO

Els mossos considerats *desafectos* al règim, és a dir, els que havien simpatitzat amb la República però que no tenien càrrecs importants per condemnar-los, van ser enviats als Batallons Disciplinaris de Soldats Treballadors. D'aquesta manera, el règim no renunciava als treballs forçats a què va sotmetre els presoners de guerra, ja que aquests joves serien una bona font de mà d'obra gratuïta per a la reconstrucció del país i d'alguna manera pagarien amb la seva força de treball –a vegades amb la vida, a causa de la duresa dels treballs– tot allò que la República havia destruït. Era evident que els feixistes no se'n feien responsables.

A Olesa de Montserrat, 235 persones passaren per un camp de concentració franquista i/o van ser destinats a diferents Batallons de treball forçat.¹⁰

Les dades que O. Dueñas elabora a partir de la classificació que fa l'Ajuntament d'Olesa de Montserrat l'any 1939 dels mossos de les lleves del 1936 al 1941, mostren que en aquesta població hi va haver 16 joves qualificats com a desafectes –un 6% dels mossos– i que hagueren de fer, per tant, el servei militar en un batalló. Tal com indica aquest historiador, potser aquesta xifra pot semblar poc significativa si es compara amb l'elevat nombre de represaliats existents a Olesa, però hem de tenir en compte que altres joves ja foren condemnats i enviats a la presó i que, per altra banda, la majoria de mossos que ara es volia tornar a mobilitzar no tenien imputacions de tipus polític o revolucionari perquè eren massa joves quan va esclatar la guerra.¹¹

A partir de 1941 van aparèixer els Batallones Disciplinarios de Soldados Trabajadores Penados, una nova modalitat de batallons on hi anaven els soldats en edat de fer el servei militar però que no l'estaven efectuant perquè estaven condemnats a una pena de presó. En aquest batallons complirien el servei militar i una part de la condemna. Aquest és el cas del Fermín Gargallo, que va ser destinat al BDSTP, concretament al Batalló núm. 94 que es trobava inclòs en la *2ª Agrupación de Batallones* i que depenia del Capità General de la 2ª Regió Militar¹². Es tractava d'un nou càstig imposat a aquells joves que es veien obligats a fer treballs forçats altre cop. Els joves del BDSTP 94 van ser destinats a realitzar tasques de fortificació i obra militar.

El Josep ens explicà del Fermín:

A treballs forçats els portaven, els tenien tot el dia amb el fusell o la pistola punxant-los el cul.

Va estar molt a Lleida, que van fer unes obres molt grans i passaven molta gana i molt de fred, i demana, el que passaven!

Fermín. Arxiu familiar

---

¹⁰ DUEÑAS, Oriol (2007) Op. cit., annexos 1.

¹¹ *Ibidem*, pàg. 368-369

¹² AGMG

BATALLON DISCIPLINARIO
DE SOLDADOS TRABAJ. PEN. NUM. 94

969

Sección 2.^a

Núm. ....

Ruego a *V* se digne remitir, a la brevedad posible, a esta Jefatura, informes sobre la conducta político-social del soldado-trabajador de esta Unidad y vecino de esa plaza

Fermín Gargallo Gargallo

cuyo domicilio al dorso se expresa.

Dios guarde a España y a *V* muchos años. *Orgañá (donida) 30-10-42*

El jefe del Batallón,

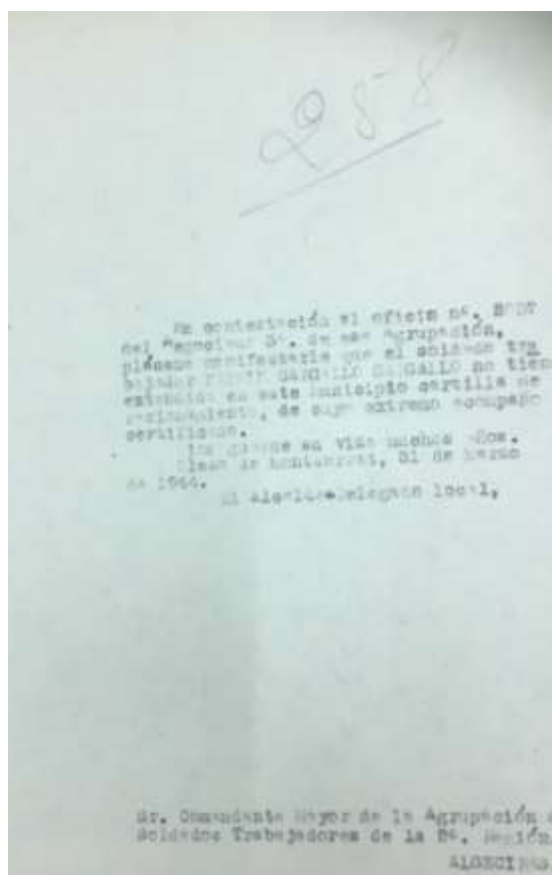
M. Carrón

CUMPLIMENTADO Núm. *1260*
F.º Ma de de

Sr. *Alcalde del Ayuntamiento de*
Casa de Neuserrat
(Barcelona)

Del Batalló Disciplinari de soldats treballadors penats, núm. 94 es sol·licita a l'alcalde informes de conducta del Fermín. Font: AHMO

L'alcalde confirma que el Fermín no té cartilla de racionament a Olesa ja que es troba al Batalló de soldats treballadors.

L'any 1945, en finalitzar la Segona Guerra Mundial, el règim, simpatitzant dels perdedors, va voler donar una bona imatge a l'Europa dels guanyadors i per això deixà de funcionar aquest càstig al jovent perdedor de casa nostra.

La causa seguida contra el Fermín també va passar pel Tribunal de Responsabilidades Polítiques, amb un expedient obert el 14 d'Octubre de 1944¹³.

La majoria de les sancions imposades per aquest tribunal eren de tipus econòmic i per aquest motiu moltes d'elles es van quedar sense efecte ja que la majoria dels acusats no tenien recursos per pagar-les, com seria el cas del Fermín.

¹³ Dueñas, Ibídem, pàg 444

Fermín. Arxiu familiar

El nostre testimoni: Josep Gargallo Gargallo.¹⁴

Josep Gargallo és el germà del Fermín i de la Fidela i gràcies al seu testimoni hem pogut ampliar la biografia d'aquestes persones. No reproduïm la seva entrevista aquí ja que es pot consultar en el document de la Fidela Gargallo que es troba en aquest web.

---

¹⁴ Entrevista realitzada a Olesa de Montserrat, 15 febrer 2020 amb la participació també de la Mireia Gargallo, la seva filla. dins dels Projecte: *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.